

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології
Кафедра української мови

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СКЛАДНІ ВИПАДКИ МОРФОЛОГІЧНИХ ЯВИЩ У
ШКІЛЬНОМУ МОВОЗНАВСТВІ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
української мови
протокол №1 від 26 серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Складні випадки морфологічних явищ у шкільному мовознавстві»
Викладач	Джочка Ірина Федорівна
Контактний телефон викладача	(0342)596008
Е-mail викладача	iryna.dzhochka@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредитів ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Курс «Складні випадки морфологічних явищ у шкільному мовознавстві» належить до вибіркових дисциплін і вивчається студентами спеціальності «Середня освіта (українська мова і література)» на четвертому курсі і має на меті дати розуміння складних випадків морфологічного рівня граматичної будови української мови.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета викладання навчальної дисципліни “Складні випадки морфологічних явищ у шкільному мовознавстві” – сформувати в студентів систематизовані наукові знання про складні випадки у класифікації та аналізі морфологічних явищ у шкільному курсі української мови.</p> <p>Завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) розуміти граматичну систему мови як категорійну, сформовану з окремих значень, які виражені відповідною системою граматичних форм; 2) уміти розмежовувати частини мови за традиційною граматиною, у тому числі й ті, що утворилися шляхом переходу з інших частин мови; 3) знати сучасні тенденції й нові зміни в трактуванні граматичних явищ, граматичних форм, зокрема варіантних й омонімічних; 4) установлювати категорійні ознаки для кожної частини мови, граматичні ознаки морфологічних та міжкатегорійних категорій та семантико-граматичні параметри лексико-граматичних розрядів у межах частин мови; ✓ 5) володіти сучасними правилами словозміни різних частин мови. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>Інтегральна компетентність. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.</p> <p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності.</p> <p>ЗК 5. Здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України.</p>	

ЗК 4. Здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях

ЗК 7. Здатність навчатися й оволодівати новими знаннями.

ЗК 14. Здатність використовувати мовно-літературні знання в освітній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність активно застосовувати професійно-профільні знання, уміння й навички з мовознавчих, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін із використанням передових освітніх технологій у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

ФК 3. Здатність дотримуватися сучасних мовних норм з державної мови, використовувати різні форми й види комунікації в освітній діяльності, обирати мовні засоби відповідно до стилю й типу тексту.

ФК 8. Здатність до володіння основними мовознавчими і літературознавчими поняттями, здатність застосовувати їх у процесі аналізу та інтерпретації текстів різних стилів.

ФК 15. Здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання

ФК 17. Здатність ефективно і компетентно брати участь у різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації) в професійній сфері.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати сучасні лінгводидактичні засади навчання української мови і літератури.

ПРН 2. Знати мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.

ПРН 7. Мати творчо-критичне мислення, творчо використовувати різні теорії й досвід (вітчизняний, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

ПРН 11. Порівнювати мовні та літературні факти, явища, визначати їхні подібності й відмінності.

ПРН 21. Забезпечувати дотримання правил академічної доброчесності у власній навчальній, науковій, педагогічній діяльності.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 год.
практичні заняття	18 год.
самостійна робота	90 год.

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
восьмий	А 4 Середня освіта	четвертий	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість годин		
	лекції	заняття	сам.роб.
Тема 1. Теоретичні питання перехідних явищ у системі частин мови.	2		4
Тема 2. Субстантивація. Ад'єктивація.	2		4
Тема 3. Нумералізація. Проніміналізація.	2		4
Тема 4. Адвербіалізація.	2		4
Тема 5. Препозиціоналізація. Кон'юнкціоналізація.	2		4
Тема 6. Партикуляція. Інтер'єктивація.	2		4
Тема 7. Перехідність у лексико-граматичних категоріях іменника.		2	4
Тема 8. Перехідність у лексико-граматичних категоріях прикметника.		2	4
Тема 9. Перехідність дієслівних граматичних форм.		2	4
Тема 10. Словозміна іменників 1 відміни.		2	4
Тема 11. Словозміна іменників 2 відміни.		2	4
Тема 12. Словозміна іменників 3 і 4 відміни. Іменники поза відмінами.		2	4
Тема 13. Категорія ступенів порівняння прикметників. Словозміна прикметників.		2	4
Тема 14. Граматичні категорії та відмінювання займенників.		2	4
Тема 15. Творення особових і родових дієслівних форм.		2	4
Загальна кількість годин	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 10-бальною шкалою. Під час виставлення підсумкової залікової оцінки враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 50 балів), виконанні контрольної роботи (максимум 20 балів) та самостійної роботи (максимум 10 балів), тестових завдань (максимум 20 балів). Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається з 2 теоретичних і 2 практичних завдань; терміни написання роботи – останнє практичне заняття.
Практичні заняття	Закріплення й повторення теоретичних питань зі всіх розділів курсу. Виконання письмових завдань для з'ясування сутності морфологічних явищ у сучасній українській мові.

Умови допуску до підсумкового контролю	Для визначення рейтингового підсумкового контролю до уваги взято присутність здобувача на лекційних і практичних заняттях, його активність та успішність у процесі виконання практичних завдань, підготовки самостійної роботи, написання контрольної роботи; відсутність пропусків і запізень на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	форма контролю: залік форма здачі: поточне оцінювання, виконання усіх обов'язкових видів робіт.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до [«Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#), та індивідуальним графіком, відповідно до [«Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#).

Академічна доброчесність. У [«Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»](#) встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно і доброчесно.

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає [Комісія з питань етики та академічної доброчесності](#) при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі.

Відвідування занять урегульовано [«Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#).

У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання поточного і підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує [«Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#).

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemu, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. *Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В.* Морфологія сучасної української мови: [Морфологія. Словотвір. Парадигмологія]: навч. посіб.; Київ: нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Київський ун-т, 2014. 675 с.
2. *Вихованець І. Р., Городенська К. Г.* Теоретична морфологія української мови: академічна граматики української мови. Київ: Пульсари, 2004. 400 с. URL: <http://1576.ua/books/3368>
3. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / *І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова*; за ред. К. Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
4. *Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І.* Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
5. Сучасна українська мова: Морфологія: Підручник. Затверджено МОН / за ред. *А. К. Мойсієнка*.

Київ, 2013. 524 с.

6. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Морфологія. Збірник тестових завдань : навч. посібн. Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2021. 276 с.

7. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: збірник вправ : навч. посібник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 372 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=834>

8. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Практична морфологія: [навч. посібник, рекомендовано МОН України]. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 588 с.

9. Джочка І. Ф. Партикули як компоненти омокомплексів: семантико-граматичний аспект. Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки», 2024. № 2, С. 3–9. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2024.2.1>

10. Джочка І. Змінювані іменники «спільного роду»: проблемні аспекти. Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово. 2024. № 19(71). С. 246–260. [https://doi.org/10.31471/2304-7402-2024-19\(71\)-246-26014](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2024-19(71)-246-26014).

Джочка Ірина Федорівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови